

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ZİRAAT FAKÜLTESİ
PEYZAJ MİMARLIĞI BÖLÜMÜ

TEMEL TASARIM İLKELERİ
VE
MİMARLIK

TEMEL TASARIM İLKELERİ

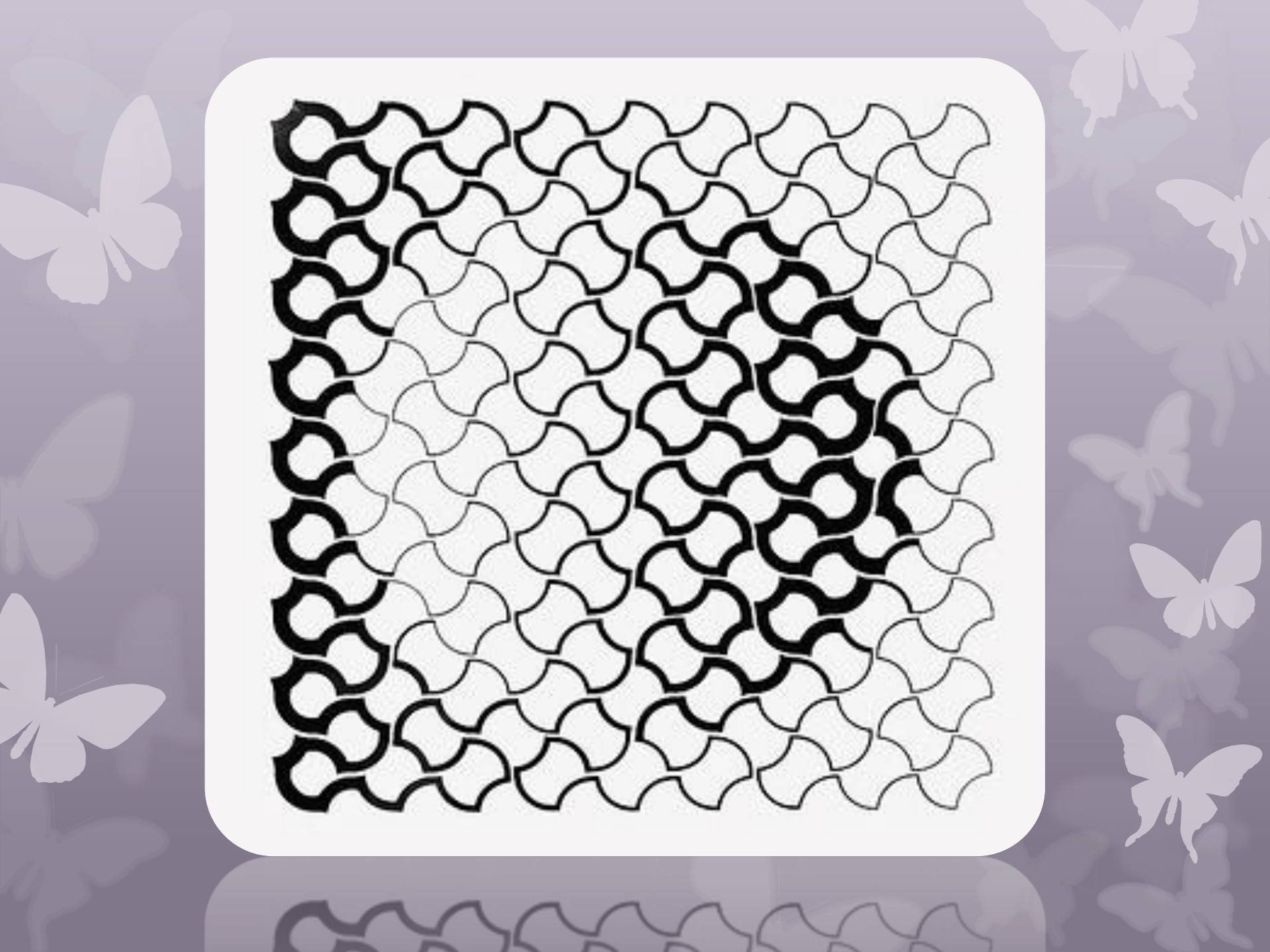
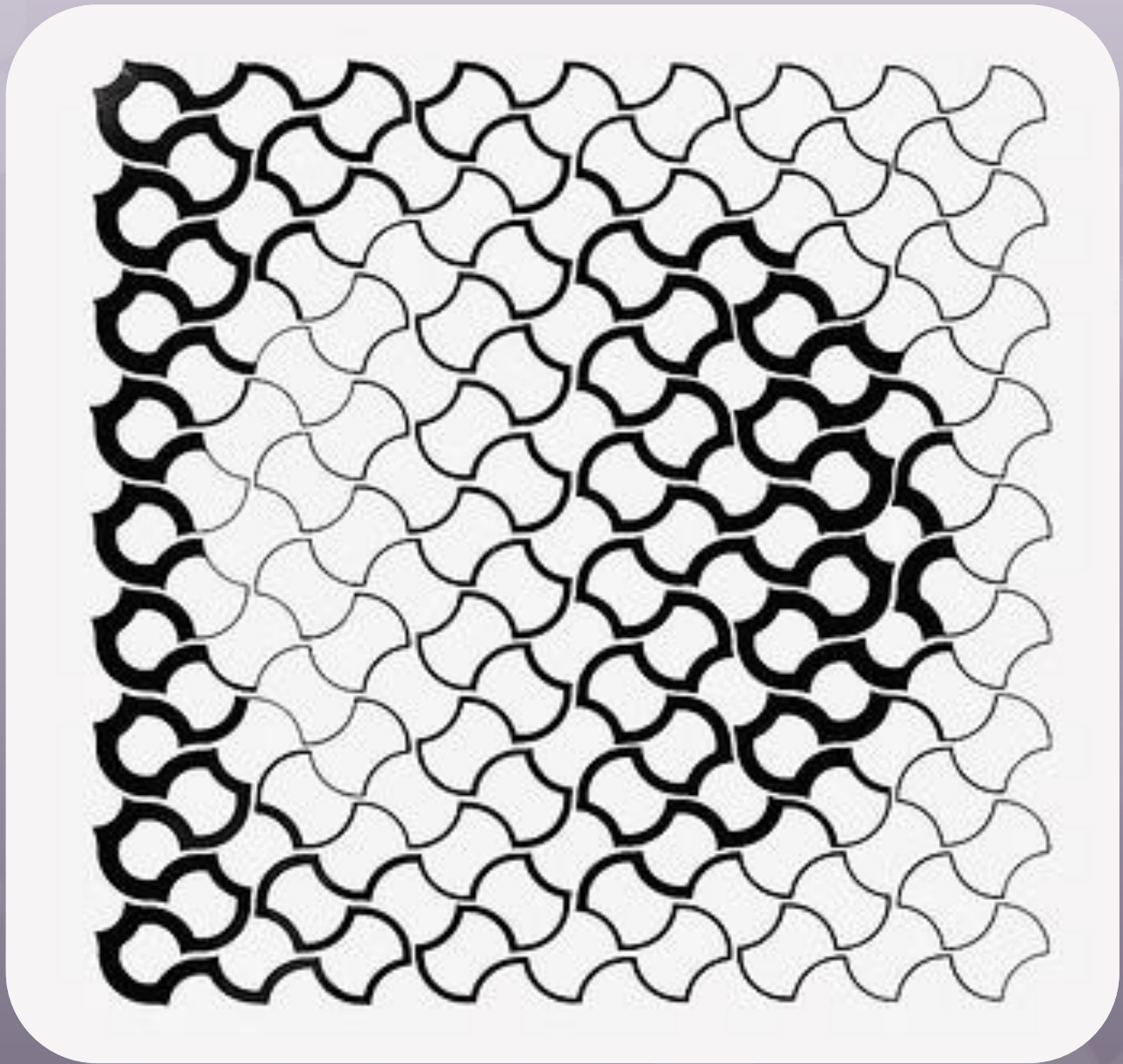
TANIMLAR

KOMPOZİYON TANIMI VE ÖNEMİ

Parçaların amaca uygun olarak, çevresi ve kendi içinde uyumlu, dengeli, göze hoş gelecek, estetik bir şekilde planlanması ve uygulanmasıdır.

Kompozisyon bütün plastik sanat dallarında en önemli öğelerden biridir. Göz; ister resim, ister heykel, ister mimari yapı olsun bir sanat eserini algılamak anlamalı bir bütünü kavrar ki ancak o zaman biz o sanat eserinden haz alırız. Bütünü meydana getiren parçaların düzenlenmesinde uyum ve denge yoksa, o bütünü kavramada zorluk çekeriz. Söz gelişi resimde, açık koyu değerlerin çizgiler ile yüzeylerin dengeli ve uyumlu olarak bir araya getirilmesiyle anlamalı bütüne ulaşılır.

Kompozisyonu oluştururken, konuya uygun olarak malzemeyi de dikkate alarak bir düşünceyi, bir hareketi gerçekleştirmek için önce zihinde hazırlanması ve oluşturulması gerekir. Zihinde oluşturulan tasarım kâğıt üzerinde çeşitli eskiz çalışmaları ve araştırmalar ile kişisel yaratıcılık da ilave edilerek tasarıma dönüştürülür. Tasarım kavramının temeli yaratıcılıktır. Var olan kalıpların ve alışkanlıkların dışına çıkmak, bilinmeyenlere doğru adım atmak, empoze edilmiş düşünce çizgisini kırmak, yeni bir düşünce çizgisi ortaya koymak ve değişik çözüm önerileri getirmek yaratıcılığın temelidir.

FORM

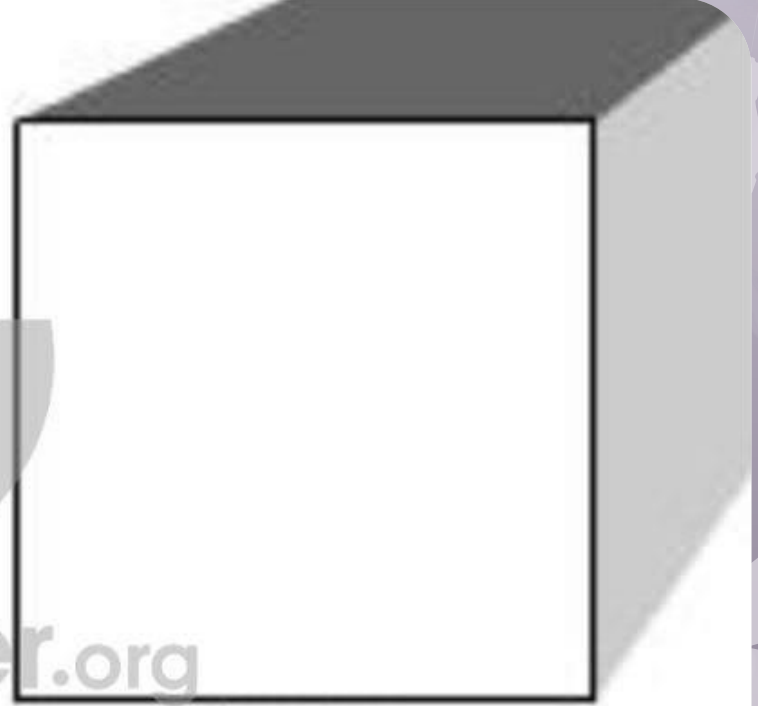
Dar anlamı ile form, bir yüzeyin sınırlanarak, ötekisinden ayrılmasıdır. Diğer bir tanımı ise bir bütünün karakteristik tüm özelliklerini taşıyan genel görünüş formudur. Doğada var olan her cismin ve varlığın geometrik bir formu vardır. Geometride, yüzeyler ve cisimler iki zıt uç arasında dizilmiştir. Bu iki zıt uç da; üçgen ve dairedir. Tüm şekiller bu iki zıt uçlar arasında uyumlu bir silsile takip eder.

şekil
şEKİL

grafikerler.org

form
FÖRM

Kompozisyon Öğeleri

Kompozisyon birçok öge ve ilkelerin bir arada kullanılması ile gerçekleşir. Kompozisyon öğeleri; çizgi, yön, biçim, ölçü, aralık, doku, renk, değer, hareket, ışık-gölgedir. Bu öğeler, kompozisyon ilkelerinden yararlanılarak bir düzenleme yapılırken dikkate alınması gereken yeni kavramlarla karşılaşılmıştır. Kompozisyonu düzenlemede önemli öğeler aşağıda verilmiştir;

Yön

Aralık

Ölçü

Hareket

Hacim

Biçim zemin ilişkisi

Yön

Çizgiler veya üç boyutlu cisimler konumları ile bir takım yönler gösterir. Yatay ve dikey yönler arasında birçok ara konumda yön vardır. Yönleri birbirini kesen ve dik durumda olan çizgi ve biçimler zıt ve aykırı sayılır. Birbirine yakın uygunluk ve paralelde olanlar ise uygun durumda kabul edilir. Kompozisyon hazırlarken yönleri değiştirmek farklı ve güzel görüntüler oluştururken aynı zamanda kompozisyona dinamizm ve hareket de kazandırır.

Hareket

Hareket genellikle yöne bağlı olarak oluşur. Kompozisyonu oluşturan öğeler karşıtlık düzeni içinde farklı hareket etkisi yaratabilir.

Yön

grafikerler.org

diagramlar.org

Yön

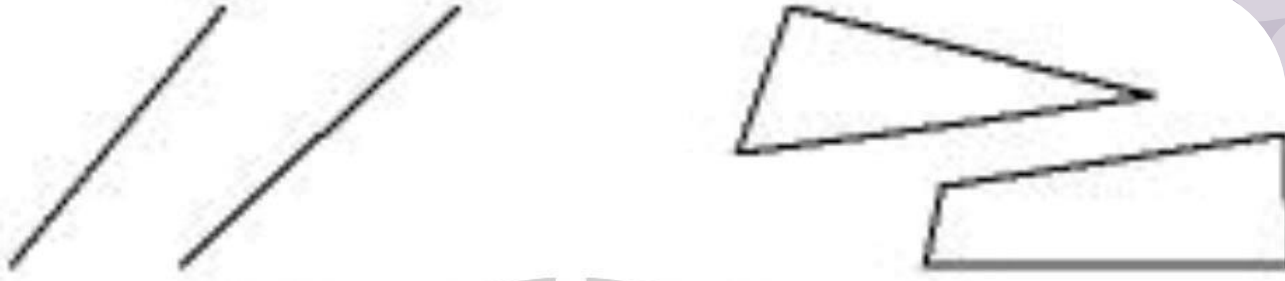

Ölçü

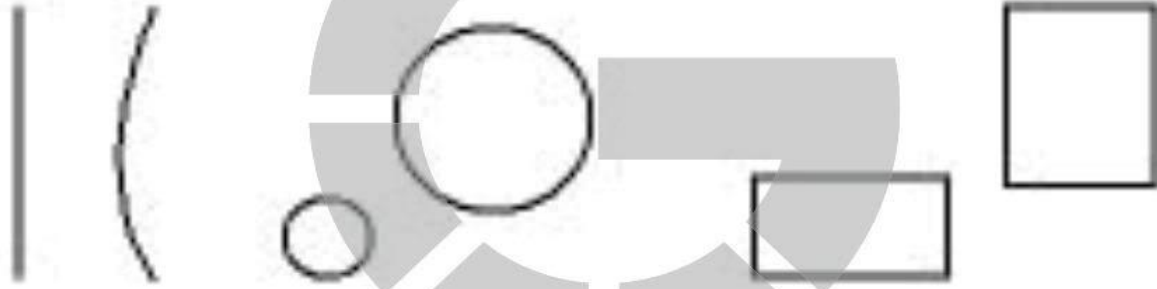
Ölçü ve oran, görsel sanatlarda çok kullanılan bir kavramdır. İnsan genel olarak her şeyi kendisine göre ölçülendirir. Kendi değerinin ve ölçü bilincinin dışına taşan oranlar, insanı rahatsız eder. Buna göre ölçü; iki büyüklük arasındaki birimsel ilişkidir diyebiliriz. Tasarımda önemli olan biçimlerin amaca uygun olarak uyumlu ve dengeli ve estetik düzeni ortaya koyabilmesidir. Küçük ölçüler, görsel algıda uzaklık etkisi yaratır. Büyük ölçüler ise yakınlığı ifade eder.

Aralık

Tasarımda birbirine yakın aralıklar uygun, birbirinden uzak olanlar ise birbirleri arasında kopukluğa neden olur ve birliktelik göstermez. Yan yana olan aralıklar tekrar edilirse monotonluğu getirebilir. Bu sebeple form ve mekânlar arasında farklı büyüklükte aralıklar kullanılması kompozisyona hareket ve dinamizm getirir.

Yön uygunlukları

Biçim uygunlukları

Ölçü uygunlukları

Ölçü uygunlukları

Hacim

Biçimlerin ve mekânların anlatımının üçüncü boyut kazanmasıdır. Resimde açık- koyu değerlerle hacim etkisi kazandırılır.

Zemin Biçim İlişkisi

Kompozisyonda biçimlerin yerleştirilmesi için bir zemin (yüzey: Üzerinde iki boyutlu çalışmaya olanak veren her tür alandır.) gereklidir. Biçimlerin yüzey üzerine yakın aralıklı ve aralıksız olarak düzenlemelerinde göz, biçimleri gruplayarak algılar. Göz, eksik biçimleri tamamlama eğiliminde olduğundan biçimleri zemin üzerine yerleştirirken dikkat edilmelidir.

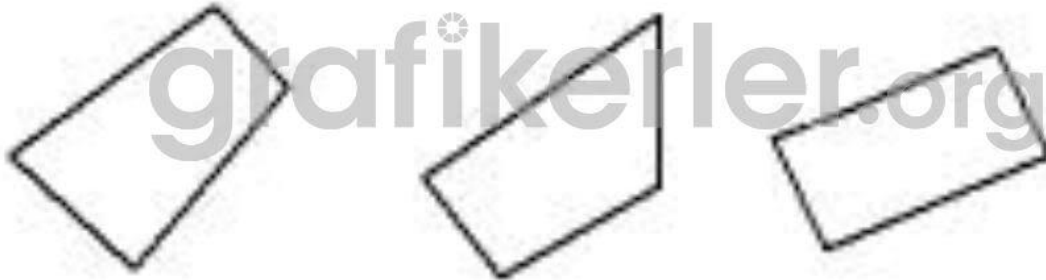
Koyu etkili zeminlerde açık renkte kullanılan biçimler boyutları küçükte olsalar daha ön planda görünür.

Aralık uygunlukları

Ton ve doku uygunlukları

Ölçü, birim, yön ve aralık uygunlukları

Tasarım İlkeleri

Tekrar ilkesi

Uygunluk

Zıtlık

Koram

Egemenlik

Denge

Birlik

Tekrar İlkesi

Bir ögenin aynen ya da yakın değer olarak birden fazla kullanılması tekrarı meydana getirir. Tekrar ilkesi üç çeşittir.

Tam tekrar, Tekrar, Aralıklı tekrar

Tam tekrar

Cisim ya da biçimlerin ölçü, biçim, renk, değer ve dokularının tam anlamı ile aynı olması ve bunların eşit aralıklarla aynı yönde kullanılmasıdır.

Tekrar

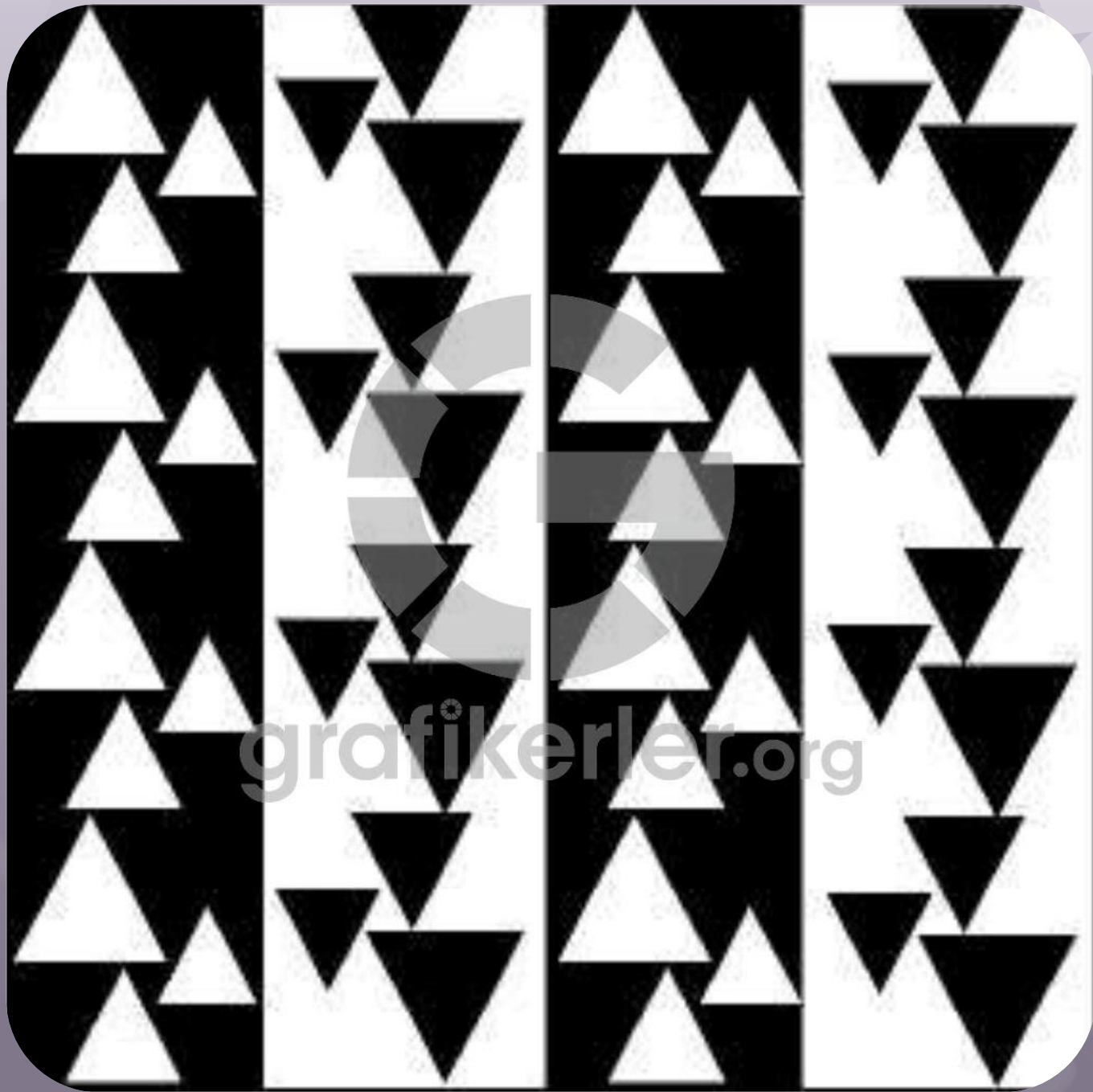
Cisim ya da biçimlerin ölçü, biçim, renk, değer ve dokularının tam anlamı ile aynı olması fakat aralık ya da yönlerinin farklı kullanılmasıdır.

Aralıklı tekrar

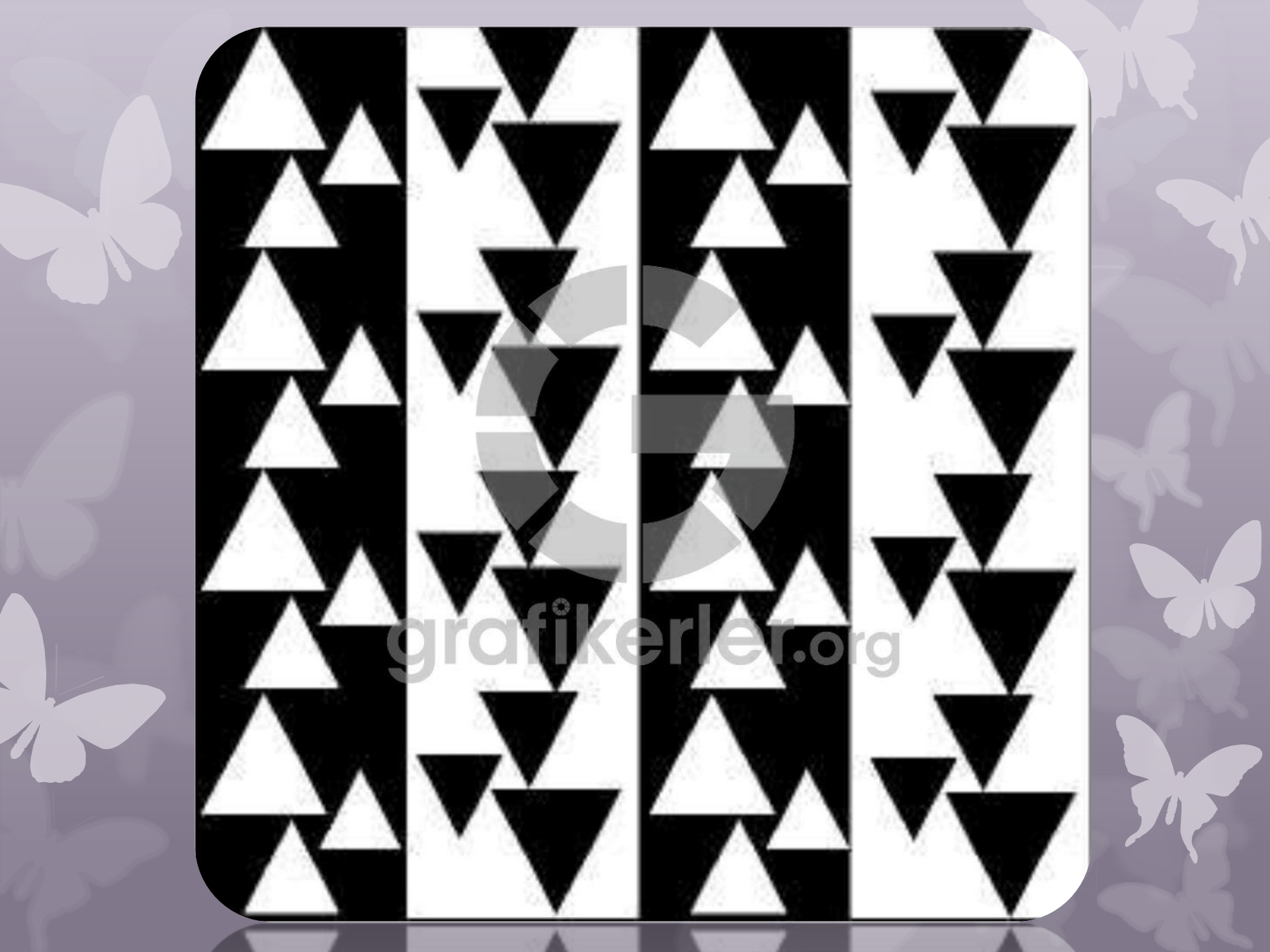
Birden fazla motif, biçim ya da cisim belirli aralıklarla birbiri ardınca kullanıldığında aralıklı tekrar oluşur.

Aralıklı Tekrar

grafikerler.org

grafikerler.org

grafiker.org

Uygunluk

İki ya da üç boyutlu cisimler arasında ortak veya yaklaşık benzerliklerin bulunmasına uygunluk denir. Uygunluk biçim, ölçü, renk, değer, doku vb. yönlerden oluşur. Bunların biri ya da birkaçı bir arada olabilir. Uygunluk, cisimlerin fiziksel yapılarında olabileceği gibi onların karakterinde, esinlendikleri anlamda ve hizmet beraberliklerinde de olabilir. Uygunluk dört grupta toplanır.

Fiziksel uygunluk

Görünüşteki dış yapıdaki uygunluk: Tasarımı oluşturan öğelerin ölçü, biçim, değer, doku, yön ve aralıkları bakımından birbirlerine benzemesi fiziksel uygunluğu oluşturur.

Hizmet uygunluğu

Verdiği hizmete göre uygunluk: Tasarımda aynı amaç için kullanılan formlar kendi içlerinde bağlantılıdır. Biçim yönünden farklı olsalar da aynı hizmet için birleştiklerinden uygundur.

Biçim uygunluğu

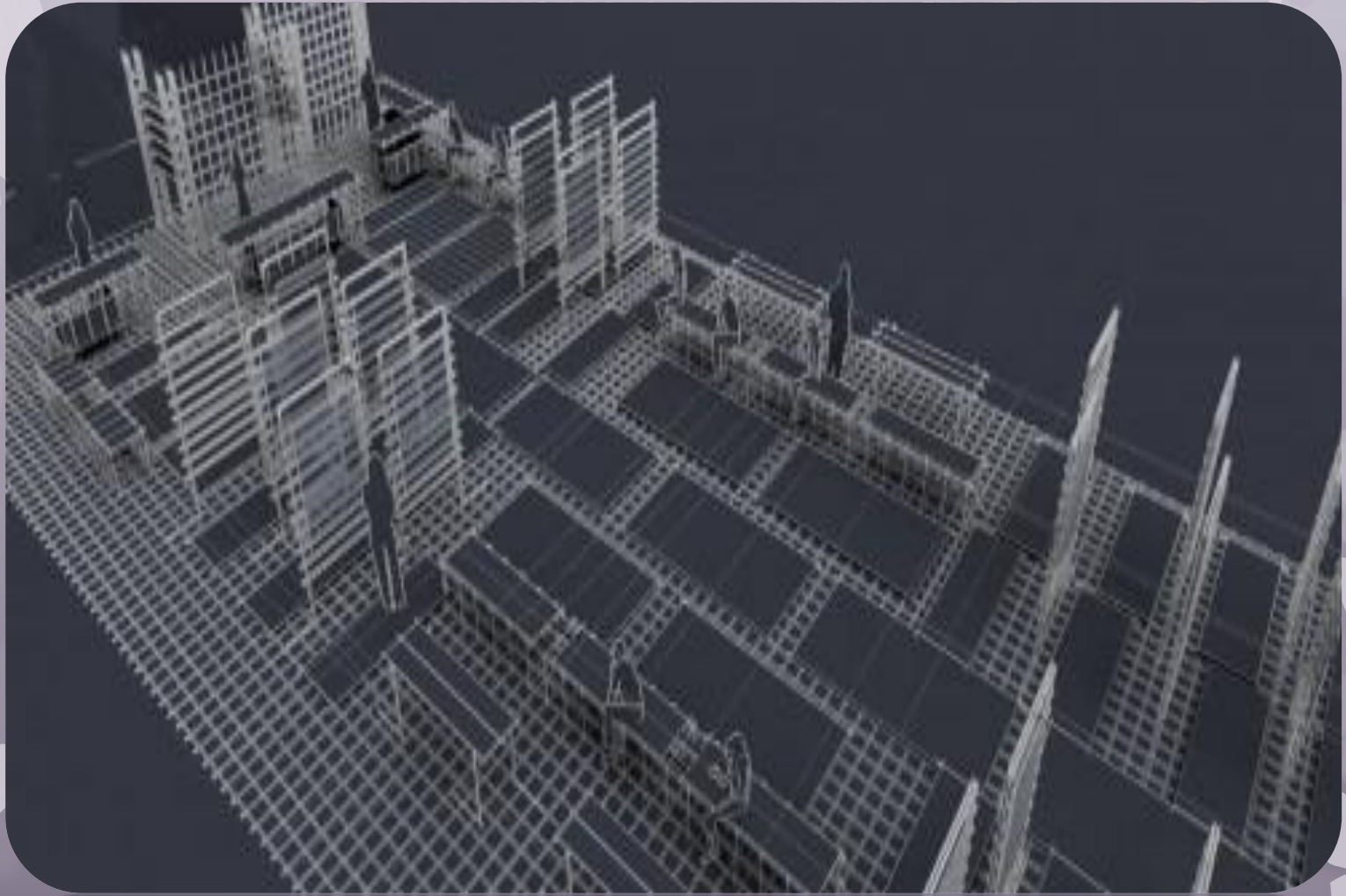
Sahip olduğu biçime göre uygunluk: Bazı formlar birbirleri ile ilgileri olmadıkları halde, biçim yönünden benzerlik gösterebilirler.

Üslup uygunluğu

Sahip olduklara üsluplara göre uygunluk: Tasarımda öğeler arasındaki yakınlık ve birlik, parça bütün arasındaki uygunluk üslup uygunluğu ile sağlanır. Örneğin; tasarımda geometrik formların hakimiyeti sağlanmışsa bu forma uymayan formun kullanılması düzenlemeyi bozar.

Zıtlık

Cisimler arasındaki herhangi bir bakımdan ortak ya da yakın nitelikler olmadığı takdirde bunlar arasında ilgi kurmak güçleşir. Her biri diğerine yabancı ve ilgisiz kalır.

Böylece cisimler arasında bir birlik kurulmayınca uyumsuzluk ve kargaşalık göze çarpar.

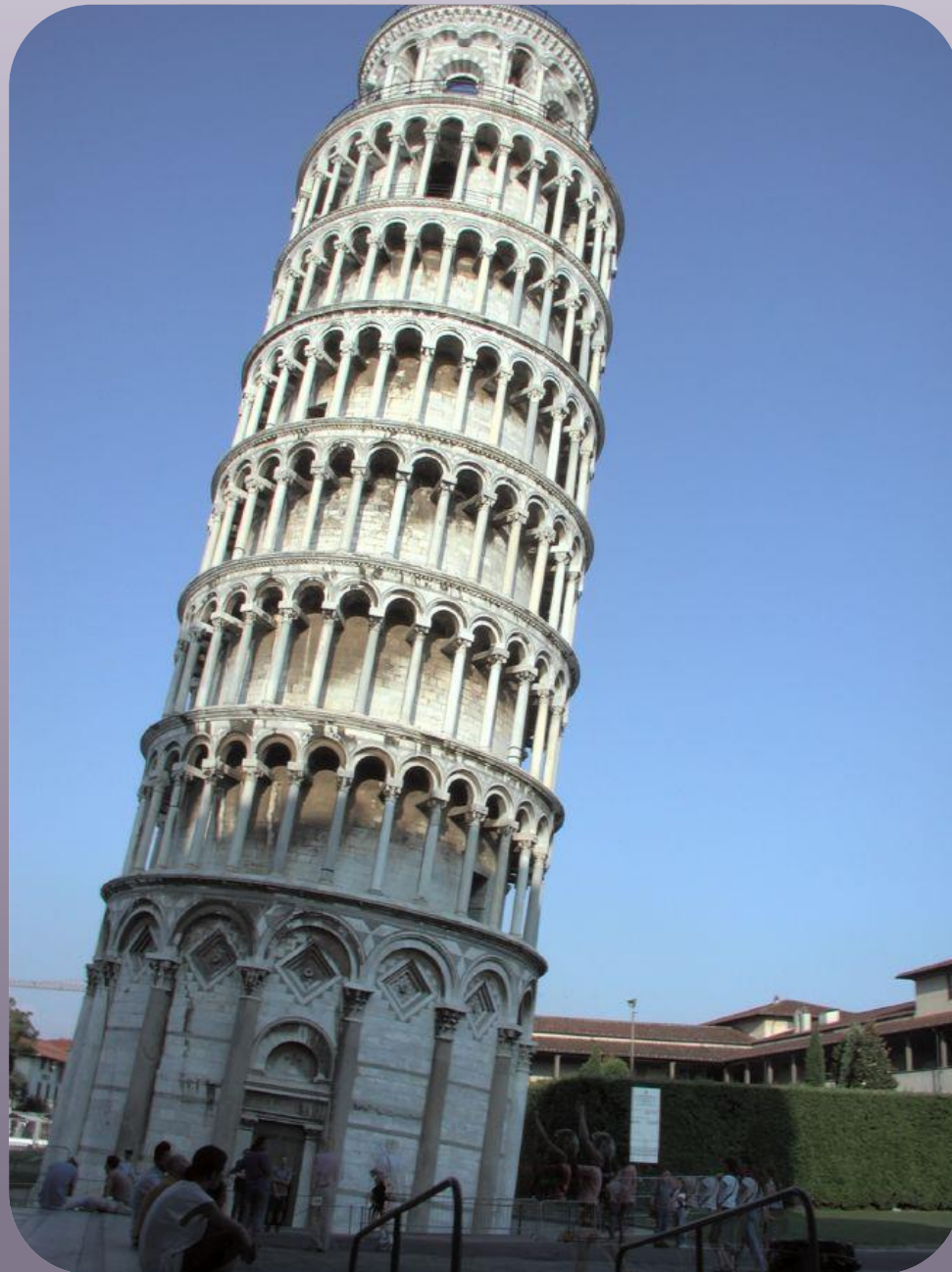
Sanat açısından değerli görülen her yapıtta kuşkusuz çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge vardır. Bir şeyin değerlendirilmesinde karşıtlıklar daima ön plandadır. Zıtlıkta denge kurulması birçok şeyi çözümlenecektir. Zıtlık; biçim, renk, doku, değer, ölçü, yön, aralık vb. bakımlardan olabilir.

Kontrast (Zit) renkler

Kontrast (Zit) renkler

Binevi.com

Binevi.com

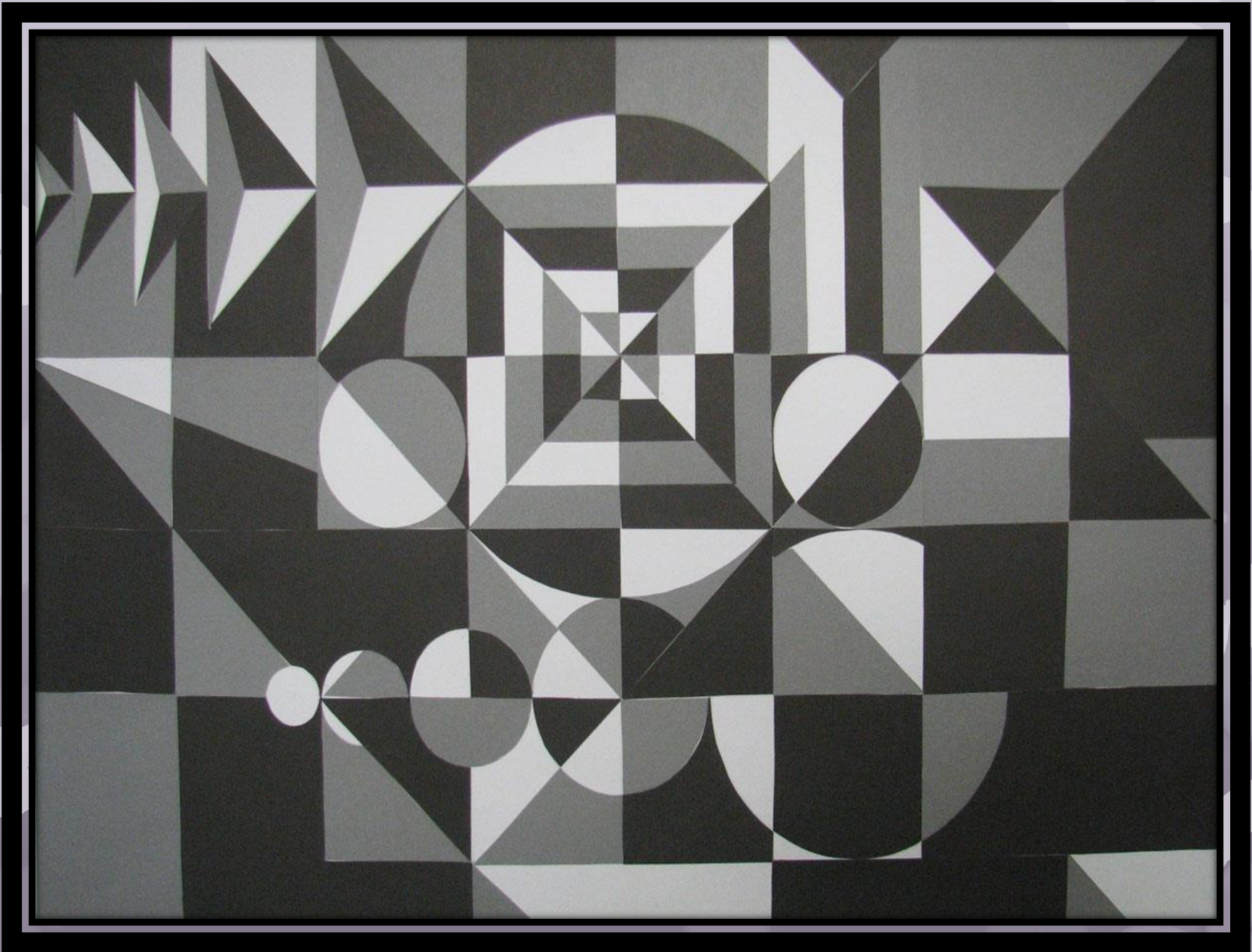
posttext.com
posttext.com

CERE2FORUM.com

CERE2FORUM.com

Koram (Hiyerarşi)

İki zıt ucu uygun kademelerde birbirine bağlayan köprüye koram denir. İki uç arasında bir düzen dâhilinde geçiş sağlayan bu düzenleme yardımıyla anlamlı ve güzel bir dizi ortaya çıkar. Eğer iki uç arasında ölçü farkı varsa, bir uçtan diğer uca doğru biçimler büyükten küçüğe doğru dizilmelidir. Koramda hiç değişmeyen koşullar;

İki uç arasındaki zıtlık

Uçlar arasında düzenli bir kademelenme (sıralanma)

Tasarda iki çeşit koram vardır.

Eksensel koram

Merkezselsel koram

Eksensel koram: Biçimlerin düz ya da eğri bir eksen üzerinde dizilmesi ile oluşur(cezvelerin büyükten küçüğe dizilmesi).

Merkezselsel koram: Birçok şekil koram oluşturacak biçimde birleştiklerin de, ortada bir merkez oluşuyorsa merkezselsel koram olur.(Açılmış bir gül çiçeği)

Merkezsiz koram

Egemenlik

Bir kompozisyonda kullanılan öğelerden birinin ya da bir grubun diğer öğelere göre üstünlük sağlamasıdır.

Egemenliğin en çok anlaşılan ve en çok kullanılan şekli ölçü egemenliğidir. Ayrıca değer, doku, renk vb.

öğelerden de egemenlik sağlanabilir. İster ölçü, ister doku, isterse değer, ya da renk bakımından olsun, her türlü egemenlikte bir zıtlık bulunur. Böylece bir biçim ya da biçimler grubu diğerine hakim olabilir.

Vurgu

Denge

Denge; formda, renkte, harekette, açık-koyuda kendini gösterir. Bir düzenlemeye giren cisimlerin renkleri, değerleri, dokuları, yönleri, aralıkları ve ölçüleri birbirleri ile karşılaştırılınca, bu özellikler birbirleri ile tartılarak bir denge hissedilmek istenir ve aranır. Bir çalışma üzerinde dengesizlik hissediliyorsa, dengesizliği meydana getiren bölümler, renk, ölçü, değer, aralık, yön vb. bakımlardan incelenerek dengenin kurulması sağlanır. Eğer bir düzenlemede dengesizlik göze batmıyorsa denge sağlanmış demektir. Genellikle denge iki türdür: Simetrik denge, asimetric denge.

Simetrik denge: Düşey veya eğik bir eksen üzerinde öğelerin aynen tekrar etmesinden oluşur. Tasarımda fazla ilgi uyandırmaz.

Asimetric denge: Tasarımda farklı görsel ağırlıktaki öğelerin serbest tarzda yerleştirilmesiyle oluşturulur. Tasarımda ilgi çekiciliği, hareketliliği ve dinamizmi artırır.

Simetrik Denge

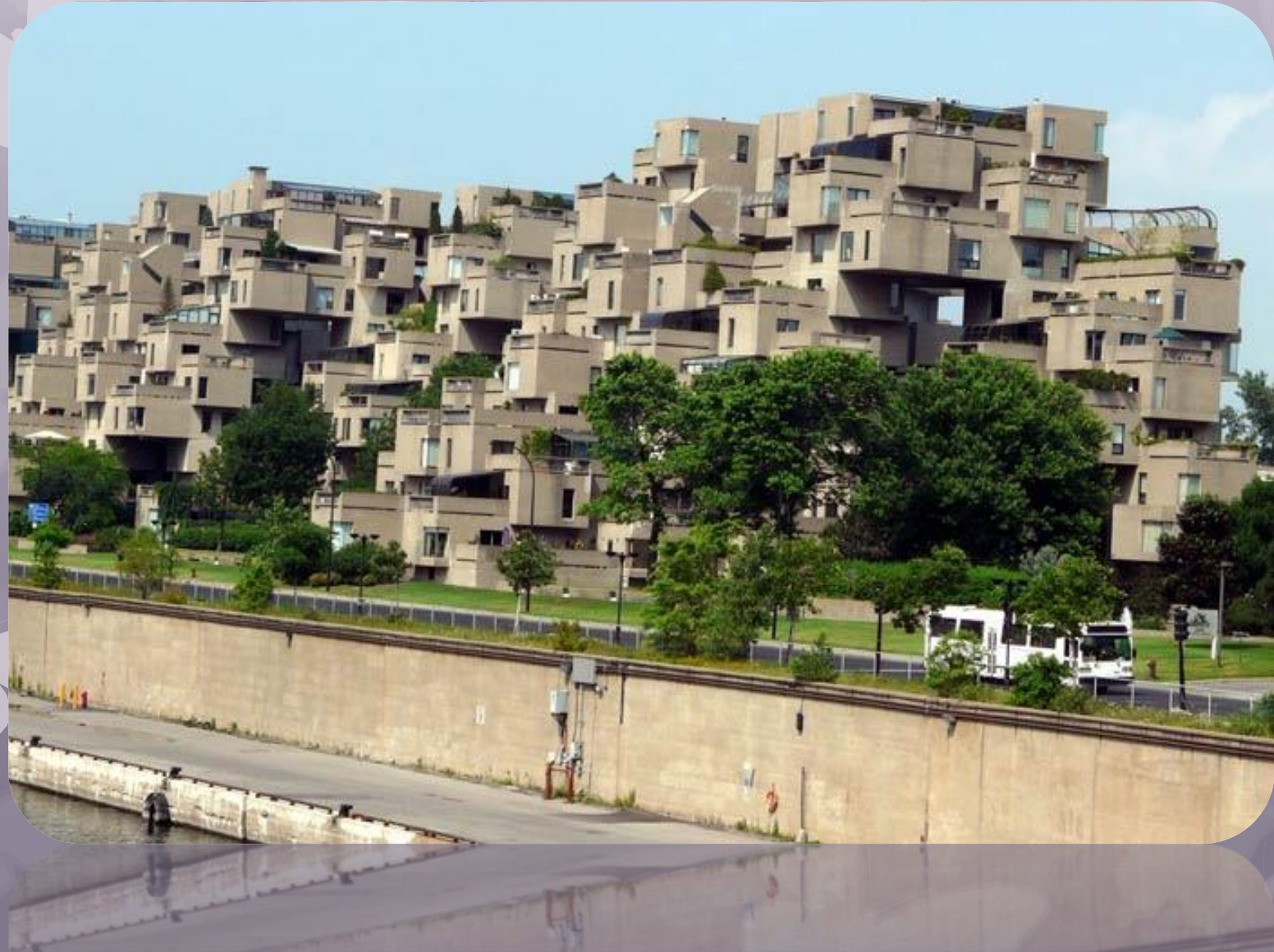
Simetrik Denge

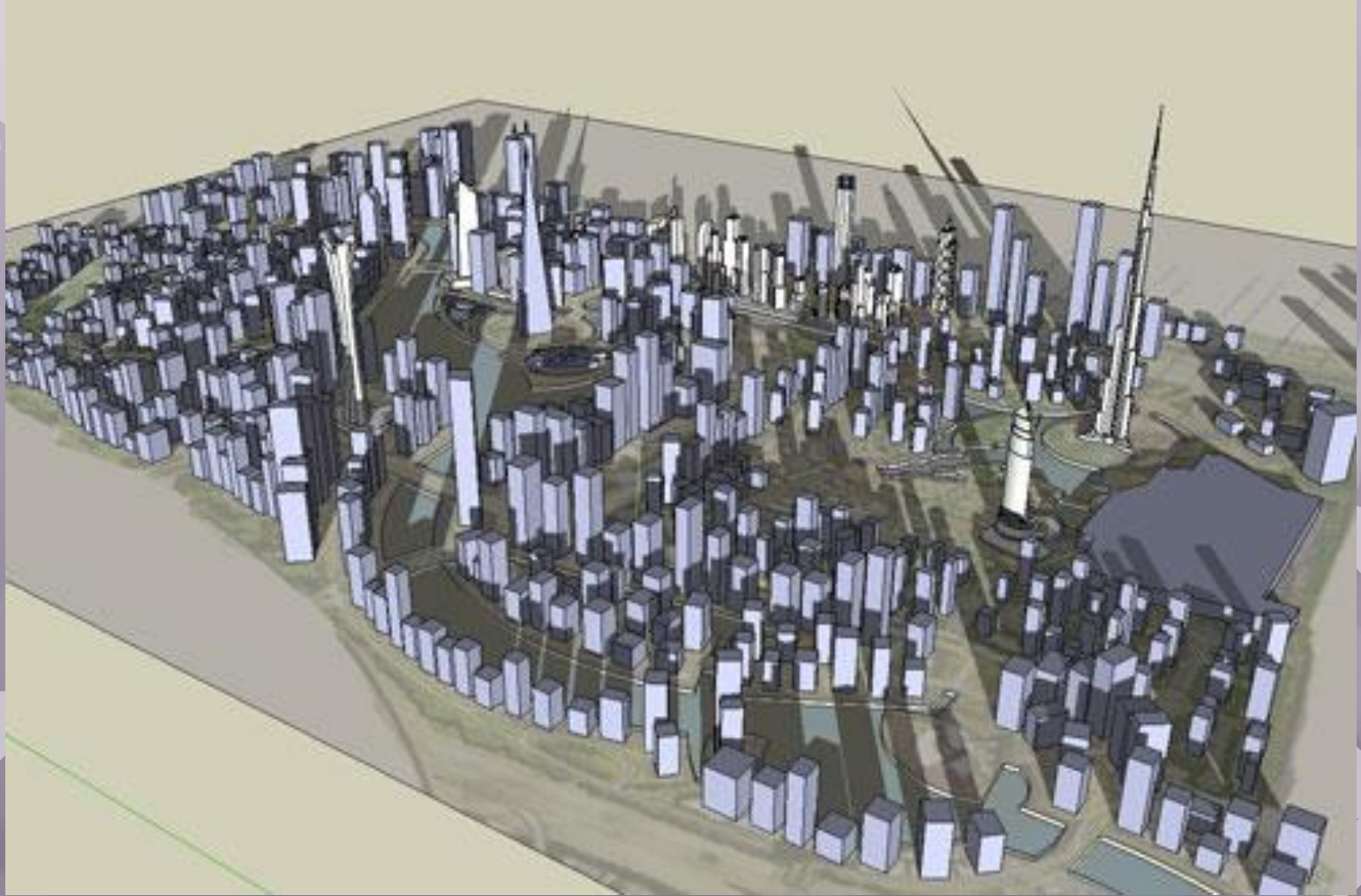
Birlik

Çeşitli cisimlerin ya da biçimlerin bir araya gelerek dengeli bir bütün oluşmaları ile birlik doğar. Birbirine zıt olan parçalar ile birlik meydana getirirken bir uyuşma ve düzen içinde olmalıdır. Bir tasarımda kullanılan öğeler çok farklı olsa bile doku bakımından benzerlikleri var ise birlik sağlanmıştır. Birliğin oluşması için önce denge gereklidir. İnsan vücudu birlik için çok güzel bir örnektir. Özellikleri farklı birçok organ bir arada uyum içinde çalışarak insan vücudunu oluşturur

Birlik

Birlik

Prof. Dr. Erik Schmid (Heidelberg) ` e göre Tasarımcı;

Tasarımcı, ileriye dönük, innovativ, işe yarar, özgün ve orijin fikirleri olandır.

Tasarımcı, piyasa araştırması yapıp hedef kitlesine göre konsept oluşturandır.

Tasarımcı, realite ile tasarım arasında iyi bir bağ kurandır.

Tasarımcı, tasarımlarıyla lüzumsuz ürün üretimine engel olandır.

Tasarımcı, uzun ömürlü, kullanımı kolay ve işlevselliğine uygun ürünler tasarlayandır.

Tasarımcı, şekil ve kalıpların dışına çıkabilme kabiliyetine sahip olandır.

Tasarımcı, fikir, üretim ve satış aşamalarında etkin rol alıp, etkin stratejiler geliştirendir.

Tasarımcı, 'problem' çözebilendir.

Tasarımcı, tasarladığı ürünle toplumun kimliğine ters düşmeyendir.

Tasarımcı, çalışmalarıyla 'sıradışı' olandır.

Tasarımcı, tasarım etiğine sâdik kalandır.

Tasarımcı, zaten var olan beynini yerinde kullanabilendir.

Tasarımcı, beyniyel gözünü birleştirebilendir.

Tasarımcı, görünmeyeni görebilendir

**Teşekkür
Ederim**